

**Venerabilis Bedæ Presbyteri Anglo-Saxonis, Doctoris
Ecclesiæ Vere Illuminati Opera Theologica, Moralia,
Historica, Philosophica, Mathematica & Rhetorica,
quotquot hucusque haberi potuerunt omnia**

In Vetus Et Novum Testamentum, Salvberrimis In Moysis Pentatevchvm,
Tobiam & Iobum, Libros Regum, Davidis Pasalmos, Parabolas Salomonis &
Cantica, Prophetas &c. explanationibus & Quæstionibus enodata:
Moralibus doctrinis & expositionibus in quatuor Evangelistarum Evangelia
illustrata: facundissimis ...

... Hic Tomus Quartus Allegoricis Expositionibus Et Qvæstionibus Vtrobique
Salvberrimis Tractat

Beda <Heiliger>

Coloniæ Agrippinæ, 1688

In Leviticum explanatio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72011](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72011)

populos indicat, quibus lex postea profecisset, filii lucis & filii noctis dicuntur. *Deinde metuens Moyses claritatem Dei videre, responsum accepit non posse quem nullus hominum videret & viveret. Quod significat, quia, quavis usque ad claritatem angelicam humana natura post resurrectionem proficiat, tamen videre illius essentiam plenè non valet: quam nec ipsa perfectio angelica, veluti est, integrè scire attingit. Sola enim sibi integrè nota est Trinitas, & humanitate suscepta, quæ tertia est persona in Trinitate. Sequitur: Est locus apud me stabilis super petram, & posteriora mea videbis.* In petra itamus, ut posteriora Dei videamus: in Ecclesia consistimus, & posteriora Dei, hoc est, humanitatem mediatoris Dei & hominum per Evangelia videmus. Cuius faciem videre & vivere non possumus: quia in divinitatis contemplatione adhuc in carne positi, planè non asurgimus. Vel certè illud quod Moysi dicitur, *Posteriora mea videbis*, significat quod populus Judæorum, cuius Moyses nunc personam gerit, ultimo tempore credituri essent cum in petra, hoc est, in soliditate fidei constituerent: quando manum suam, i. potentiam suam monstraverit populo Judæorum. Quidam dicunt hoc impletum esse, quoniam iuxta Evangelium *Moyses posteriora Dei vidit*, id est, cum in posteriore tempore in monte cum illo loquutus sit.

CAPUT XXXIV.

Descendente autem moysi de monte, facies illius glorificata videtur, sed tamen tegitur velamine: per quod significatur, legem mystico esse velamine cooperatam, tamquam in fidelibus. Sed mo quippe legis habet scientiæ gloriam, sed secretum non habet; & cornua duorum testamentorum, quibus contra falsitatis dogmata incedit armatus. Et quotiescunq; Moyses legis velamina posuisset positum super cor Judæorum legitur: ita loquens, *legis non possit gloriam sustinere. Sed si conversi fuerint ad Dominum, auferetur velamen occidentis literæ, ut spiritualis sensus ostendatur.*

EXPLANATIO IN TERTIUM LIBRUM MOYSIS, QUI HABET VICES ET LITTELLA LEVITICUS DICITUR.

CAPUT I. II, III.

MOCAVIT autem Dominus Moysen, & loquutus est, & reliqua. Ad aliquibus interrogari solet, si aliquis ordo sit, qui hunc ordinem voluminum legis significaret; quod ita solvitur: Quia Genesis istam sententiam significat, qua dicitur: *Lex Domini immaculata*

*convertens animas. Exodus, sapientiam præstans parvulis. Leviticus verò, demonstrans, pceptum Domini illuminans. Numerus verò, iudicia Dei verè justificata. Hæc autem quatuor volumina, quatuor Evangelia figurant eodè numero. Deuteronomiū verò totū Evangelium, quia Deuteronomium novata lex interpretatur. Sed sciendum est, quomodo supradictus ordo huic ordini voluminum conveniat. Quod ita dicendum est, quod idcirco sententia prima Genesis coaptatur, quia Genesis enunciat omnia verba Dei esse creata, quæ idcirco lex est; in illa quoq; animarum conversio, id est, a vita ad mortem, ut Adam intelligitur: & à morte ad vitam, ut Noe. Exodus, sapientiam præstans parvulis, adimplendo quod Abraham, Isaac & Jacob, de terra repromissionis Deus promisi. Omnes enim in Dei comparatione parvuli sunt. Leviicus autè, præceptū lucidū illuminans, discernendo inter munda animalia. Numerus verò, iudicia Dei vera sunt, maxime in prophetia Balaam, in benedictionibus maledictionibusq;. Vna autem vocatio ante hanc invenitur, i. apud scientiam Dei in lege naturæ. *Et fecit Deus hominē, & reliqua.* Multæ autem post hæc, eo quod vocamur de lege naturæ in legem litteræ, non deferendo, sed crescendo in legibus: & à littera in novum, *Venite ad me omnes, & reliqua. Vocavit autem Moysen,**

*ses, & reliqua, id est, in figura totius mundi, qui à Deo per fidem à gentilitate ad baptismum vocatur, & ad penitentiam, sive ad fidem Trinitatis, seu de corpore ad vitam futuram: vel in iudicio, ut: Venite benedicti, & reliqua, in hac dictione dignitas personæ ostenditur, dum non alium, sed Moysen vocavit: & indignitas, in comparatione dominantis. Potest quoque intelligi in eo quod dicit: *Vocavit Dominus de tabernaculo: Deus Pater vocare Christum de cælo ad incarnationem. Cui à Deo Patre imperatur loqui filiis Israël, id est, omnibus credentibus. Et eum vocavit Dominus, & reliqua: Christum significat, populum Apostolorum de lege literæ vocantem, cui dicitur: *Prædicatè Evangelium omni creaturæ, hoc est, in populo secundo, vel in tribus millibus prædicationis Petri. Vel populus primitivus populum secundum vocat de tabernaculo, id est, de Ecclesia. Aliter, unusquisque doctor Moysen, id est, omnem credentem vocat. Per filios quoque Israël, sensus perfecti possunt demonstrari. Hostia proprie dicitur, quæ ante ostium tabernaculi occiditur, sive de ostensione. Oblatio, quando de pecoribus offertur victima, quæ occiditur. Holocaustum, id est, totum combustum, hoc est quod finitur. Sacrificium autem, de pane: Libamen, de liquore. Aliter, oblatio de significatione sacerdotibus à populo: victima, de victu sacrificium. In omnibus his oblationibus, quæ in Levitico, spiritualis sensus querendus. Ut alibi dicitur: Sicut verbum Dei procedens in hunc mundum, carnis tegebatur a spectu, & aliud in illo videbatur, aliud intelligebatur; carnis aspectus omnibus patens, divinitatis autem agnitio paucis admodum: ita per legislatorem & prophetas verbum Dei pronuntiatur, litera velamen tegitur. Intrinsecus occultatur spiritualis sensus, qui paucis omnino patuit. In exordio autem Levitici, annorum genera principalium oblationum describuntur, quæ Domino offerri jubentur: primum vitulum, secundò agnus, tertio turtur & columba, quarto similia conspersa oleo: reliqua verò sacrificia pro qualitatibus causarum offerebantur. Non est autem otiosum quod dicit: *Homo ex vobis si offerat munus: quæ possit aliquid aliud offerre quàm homo, & utique sufficere: Si quis ex vobis offerat munus, & in alio loco: Idcirco si anima offerat munus, & ita quidem alia dicit offerre et hominem, alia animam, alia pontificem, alia synagogam, alia principem, alia unanimitatem, & populum terræ. Christus autem in vitulo immolabatur propter virtutem crucis, ipse in agno propter innocentiam, ipse in arietem propter principatum: ipse in hircò, propter similitudinem carnis peccati: in turture & columba, propter Deum & hominem: in similitudine, propter Ecclesiam, quæ est corpus illius ex multis membris, velut ex multis granis collectum: per legis & Evangelii molam comminutum, per aquam baptismi tinctum, crismatis oleo perunctum, Spiritu sancto solidatum. Moraliter quoque nos vitulum offerimus Deo, cum carnis superbiam vincimus: agnum, cum irrationabiles motus corrigimus: hircum, cum lasciviam superamus: columbam, cum simplicitatem mentis custodimus: turturam, dum castitatem servamus. Hoc autem genus avium dicitur unum & cultum servare conjugium. Panes azymos, cum non in fermento malitiæ, sed in azymis sinceritatis & veritatis ambulamus. Sed quod dicitur: *Ponat manum suam super caput victimæ: si historialiter intelligendum, quali diceret: ille qui adfert hostiam ad sacerdotes, hanc tenete. Hoc quoq; spiritualiter intelligendum, quod opus super credulitatem divinitatis Christi ponendum est, quia per caput hostiæ ostenditur Christi divinitas. Homo autem ille, qui primum in omnibus posuit ad immolandum Domino munus, non incongruè humanum genus significat, de quo in Evangelio dicitur: *Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Hiericho: qui vitulum offert, illum utique sanguinatum, quem pater progressu sicut, ac sibi restituro, jugulavit. Homo ergò iste, quoniam nihil substantiæ habuit, invenit istum vitulum cælitus missum: sed ex ordine Patriarcharum & generationis successibus venientem. Et ideo non simpliciter dixit vitulū, sed quòd vitulum ex bubus.******

Hostia.

Oblatio.

Sacrificiū

Quatuor genera oblationū

Ordo librorum Moysi.

est autem maculus sive macula; verè maculus qui peccatum, quod femineæ fragilitatis est, ignorat, & non habuit maculam peccati. Offerit autem non in tabernaculo, sed ad ostium tabernaculi: quod extra portam passus est: vel quia in propria venit, & sui illum non receperunt. *Per filios autem Aaron offertur sanguis: quod de Anna & Caipha intelligi potest, & aliis qui consilium fecerunt, ut Jesum dolo tenerent, & occiderent: & pronuntiaverunt illum esse mortis, & impiis vocibus sanguinem iustum effuderunt. Effunditur autè sanguis iuxta basem altaris, quia non capit Propheta petire extra Hierusalem. Pontifex, manum suam super caput vituli, hoc est, peccata generis humani. Ipse est enim caput Ecclesiæ suæ, qui peccatum mundi portat. Sequitur: *Detrahatur pelle hostiæ, artus infra coisident. & reliqua. Detrahatur pellem vituli, qui de verbo Dei abstrahit velamen literarum: & interna illius sacramenta spiritualia dividit, & hæc membra non in humum, sed in altare ponit, quia indignis hominibus non pandit divina mysteria: sed illis qui sunt Dei altare, & in quibus semper ignis divinus ardet, & in quibus semper consumitur caro. Membra autem dividere, est competentis ratione distinguere qui sunt profectus, vel Christi similitudinem tetigisse, vel pedes illius lavasse lacrymis: quando sit potius caput unxisse, vel in pectore recubuisse. Qui hoc dicere secundum profectum uniuscujusque noverit, potest esse sacerdos ille qui pellem detrahit, & membra dividat. Deinde lignis adhibitis, in altari ignis succenditur, qui divinitatem Christi significat. De sursum enim est divinitas, quod ignis ille festinat. Ardet ignis in altari, cum non solum de incarnatione Christi, sed etiam de divinitate illius aliquid doctor disputat. Ligna autem illa, opera quæ in Salvatore gesta sunt, significant: in quibus ostendebatur ardens divinitas. Vel certe ligna possunt passionem significare, usque ad lignum enim Christi passio fuit. Vbi autem suspensus est in ligno, dispensatio carnis finita est. Hoc holocaustum namque carnis illius pro lignum crucis immolatum, divinis humana sociavit. Iusticia, ne cupiditatibus dilui juberet significat, per quod in terranea, hoc est, conscientia: & pedes, hoc est sensus purgantur. Moranter quoque ut supra diximus, habemus & nos vitulum, & quidem superbum, quem offerimus: carnem scilicet nostram, quam si munus Deo offerre velimus, adducamus ad ostium tabernaculi, ut divinum suscipere possit auditum. *Masculus sive, femina nesciat, nihil dissolutam aut molle requirat. Quid est, impone manum tuam super hostiam? id est, impone illi continentie frenum, & manum disciplinae ne auferat ab ea: sicut ille imposuit, qui dicit, *Macero corpus meum, & immola eam Domino, hoc est, mortifica membra tua, quæ sunt super terram. Filii Aaron offerunt sanguinem. Sacerdos vel filii illius nuncupantur; soli enim sunt, qui intelligunt Dominum. Per ipsos verò debes offerre sanguinem, ut rationaliter carnales castigos voluntates. Sunt enim qui offerunt, sed non per sacerdotem, non enim sciunt; neque secundum legem. Secunda hostia agnus, qui & ipse, sicut supra diximus, significat Christum, propter innocentiam: Ipse agnus, qui tollit peccata mundi. Ipse & hædus, quia illius morte diabolus auctor peccati agnoscitur & jugulatur. Immolatur autem agnus ad latus altaris, quod respicit ad Aquilonem: ad hoc enim passus est Christus, ut aquilonis principem subverteret. Dispens enim vasa fortis, prius aligavit fortem, & reliqua. Quæ sequuntur de agno, sicut de vitulo explanantur. Tertium sacrificium est, turtur vel columba. Turtur potest significare humanitatem Christi. Salomone dicente: Pulchra sunt geneta tua, sicut turturis. Columba, Spiritum sanctum significat. *Cum videris enim, inquit, spiritum descendente quasi columbam. Ac per hoc humanitatem Christi Spiritu sancto sociatam offert homo: id est, aut genus humanum, ut supra diximus, quod sæpe scriptura sub nomine hominis commemorat. Aut unusquisque homo rationaliter vivens, aut certe Iesus Christus, qui seipsum obtulit. In hac vita sacrificia supra dictus homo offert. Quartum, anima; quæ aut Ecclesiæ est, quæ offert similitudinem conspersam oleo, id est,*****

vitam charitate decoratam: aut anima, animalis scilicet homo, qui iuxta Apostolum non percipit quæ sunt Spiritus Dei. Cujus munera longè inferiora quam munera hominis, id est, perfecti viri. Ille enim non habet vitulum neque agnum, neque hædum, quem offerat, neque columbam: sed tantum similitudinem offerit, id est, communem hanc vitam, verbi gratia, in agricultura, in navigatione positam; offert tamen munus Deo similitudinem oleo unctam. Omnes enim animæ egent oleo divinæ misericordiae. Tunc quoque cum sacrificio isto offertur: quia quod in nostris actibus infirmum conspicimus, assiduitate orationis implorandum est: cum Propheta dicamus: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Per cibarium autem, tentationum pondus: per fartagine, constantiam animi & robur mentis, per craticulam, multiplex impugatio non incongruè significatur. In variis autem oblationibus excepto sacrificio pro peccato aliquibus partibus immolatis, super altare, reliquæ sacerdotum vrbibus deprecantur, aut quæ proprie ad Dominum pertinent, impletes, ut jejunium, continentia, aut quæ habenda sunt in proximis perficientes, ut est elemosynam, discordantes pacificare, & reliqua. Quod mel in Dei sacrificium non offerretur, significat nihil voluptuosum, nihil suave hujus mundi placere: sed habeat aliquid mordacis veritatis, unde & palcha cum amaritudine manducatur. Sal autem in universis sacrificiis admiscere jubetur, ut omnia quæ in honore Christi offerimus, sal rationis habeamus discretionem. Primitiva tantum fermentati panis & mellis offerimus, super altari non ponimus, quia in primordiis fidei imperfecta opera habemus, juxta Apostolum: *Lac potum accipimus non esam. Cum autem fuerit opportunum, ut munera perfecta, id est, opera bona in altare cordis imponamus, imperfecta quæque omittimus. Propter hæc sequitur mandatum de primitiis, per quæ significat, quod principium operum nostrorum debemus Deo consecrare, igni divini amoris illuminatum, & discretionis boni & mali facta, cum spoliatis veterem hominem, induerimus novum. Cætera quæ sequuntur de qualitatibus oblationum, ex præcedentibus possunt cognosci; sed hoc nosse debemus, quod in oblationibus pacificorum non solum masculi aluntur, sed & femina: quia cum pax in homine sit, qui existens bellis vitiorum, non solum fortiora opera, sed infirmiora quæque multum valent. Fortiora autem opera sunt, castitas, contemptus omnium facultatum, inimicorum dilectio, & reliqua. Inferiora autem, continentia in matrimonio, elemosynam de facultatibus dare, inimicis benefacere.**

CAPUT IV.

Sequitur mandatum de anima, quæ per ignorantiam peccat. Quam pulchrè vocat animam, non spiritum, quem peccare non scribit: Frustrum enim spiritus, charitas, gaudium; sed ne hominem dicit, in quo imago Dei intrat, veniente peccato corrumpitur, qua renovatur per baptismum in agnitione. Sequitur: *Sacerdos qui unctus est, si peccaverit. Tertio in hoc & misericordia simul ostenditur, de ipso qui sacerdos est, & unctus non est immunis a delicto: sed tamen pro suo peccato sacrificium jubetur offerre, per quod Dei in se clementia probet. Duobus modis vitulus immolatur: semel pro munere, semel pro peccato; sed qui offertur pro munere, semel pro peccato: & ille qui offertur pro munere, super hoc causti altare consumitur: qui verò pro peccato extra castra cum corio, & intertaneis & simo in loco mundo jubetur exuri, adhibitis solis in altari oblati. Vide ne fortis Iesus qui per sanguinem suum pacificat, juxta Apostolum, quæ in terris sunt, & quæ in caelis sunt. Ipse enim est vitulus qui in caelis, non pro peccato, sed pro munere oblati sunt. In terris autem vbi ab Adam usque ad Moysem mors regnavit, oblati sunt pro peccato; hoc est passus est, extra castra scilicet Angelorum. De quibus Jacob dicit, *Castra Dei sunt hæc*, Extra illa ergo castra omnis locus terrenus, in quo nos habitamus, & in qua carne Christus passus est. Quod verò di-*

citur

citur, *Quia exuritur cū stercore, & in terranis*: significat, quia ad comparationem celestium corporum, corpus istud humanum stercore figuratiter nuncupatur. Quid enim aliud fimus ille stercoreis significat, quam martyrium susceptæ humanitatis ostenditur? Hæc quamvis aucter discussa sint, potest tamen ex his iustorū nutriti auditus. Eadē autē & de illo vitulo omnes turbæ accipiendæ sunt. Cum de sacerdotis peccato dicitur, non ponitur quod ignoret: quia sacerdos ille Christum significat, in quem nulla ignorantia cadit. Qui cum peccatum non fecit, peccatum pro nobis factus est; & ipsa peccata nostra, & pro illo peccato, quod ex nobis suscepit & portavit, vitulum, hoc est, carnem immaculatam obtulit: & sic ipse est sacerdos & hostia. Quod autem sequitur, *Derelinquere faciens populum*, sic de Christo intelligitur: quia sicut creditibus vitam, ita non creditibus mortem confert. *Postius est enim*, inquit, *in ruinam, & in resurrectionem multorum*; populum enim non creditentia peccare fecit, dum in carne potuit & occidi. Si enim in carne non venisset, sanguis illius non venisset. *Si enim*, inquit, *non venissem, & loquutus non fuissem illis, peccati non haberent*. Moraliter quoque sacerdos ille significat sensum pietatis & religionis, qui in nobis pro orationibus, quas Deo purè fundimus, velut quodam sacerdotio fungitur. Hic si aliquo deliquerit, univerium qui intra nos est, bonorum actuum populum peccare facit. Si enim lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipse tenebræ quantæ? Potest intelligi omnis turba, idem qui supra dictus est populus virtutum. Princeps autem vim rationis, quæ intra nos est, significat, quasi ipse peccet, & stultum aliquid agamus. Perimendum est nobis, quod dicitur, *Vos estis sal terræ*. Si autem sal infatuatum fuerit, ad nihilum valet ultra, nisi ut projiciatur foras, & reliqua. Habet ergo iste hostiam suam, sequitur: *Si peccaverit anima una ex populo terræ*. Cur addit, *Ex populo terræ*, nisi quia ex illa anima quæ peccat non pertinet? de quibus dicitur, *Nostra conversatio in cælis est*. Tu quoque, si venis ad gratiam baptismi, vitulum obtulisti: quod in morte Christi baptizaris, cum ad martyrium hircum obtulisti, quia auctorem peccati diabolum jugulasti. Cum eleemosynam facis, & affectum misericordie erga indigentes dependis, altare sacrum hœdis pinguis honorasti. Si autem ex corde dimiseris peccatum fratri tuo, & iracundia deponit tumore, mitè animam intra te colligis, immolasti te arietem vel agnum fide. Porò sic in divinis lectionibus instructus meditando, & columba in lege Domini, cuius murmur, & gemitum magis quam cantum sonat; & ab errore converteris peccatoris, & ad simplicitatē illum revocaris columbaris; adhærendo sanctis feceris illum societatem turris imitari, turtorem aut colubam Deo obtulisti. Si autem abundaverit in corde tuo charitas, ita ut diligas proximum tuum sicut teipsum; panes simulacros, in charitatis oleo subactos, sine ullo fermento malitiæ obtulisti. Si autem carnem tuam maceraveris, & jejuniis ac multa abstinentia aridum feceris, sacrificium à farragine & craticula obtulisti.

CAPUT V.

Sequitur: *Si peccaverit anima, & audierit vocem jurantis, & reliqua*. Manifestum est quidem secundum historiam, quod nequaquam debemus in alterius peccato polluere conscientias nostras: non solum pariter agendo, sed etiam quæ illicitè gesta sunt, non reticendo. Spiritu autem illa anima quæ legitur, *Juravit Dominus, & non penitebit illius, tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech*: audit vocem jurantis, ut faciunt Scribæ & Pharisei. Hæc semper meditantēs, sed tamen tacentes nuntiare ad populum nolunt, nec Christi fateantur adventum. Sequitur: *Anima quæ tetigerit aliquid immundum, & reliqua*. Vide quā inconvenientis sit Judæorum intelligentia, quæ hæc juxta literam servat. Quid enim immunditiam contrahit, qui tetigerit animal mortuum aut corpus animi defuncti? Quid si Propheta, si Patriarcha, quid autem si Helisei corpus mortuum suscitatur? A postulo autem dicit, *Bonum est ho-*

mini mulierem non tangere. Hic actus immundus est. Si quis enim viderit mulierem ad concupiscendam illam, jam moribatus est illam in corde suo. Tetigit ergo cor illius vitium concupiscentiæ, & immunda est anima illius. Qui enim tangit aliquam rem per mulieris concupiscentiam, vel alicujus pecuniæ cupiditatem, debet scire quomodo sacrificium offerat, secundum illa quæ memoravimus, & mundum effici possit. Morticinium hominis tangit, qui in peccatis suis mortuum sequitur, vel imitatur. Qui verò simpliciores quosque ætatem ad suam simplicitatem addunt, peccatorum fordes tangunt illo tactu, quo dicimus morticinium animal contingunt; de his animalibus dicitur: *Homines salvabis Domine, Qui autem juramentum protulerit, vel benè quid facere, vel malè offeram agnam Dei, & reliqua*. Juramentum proferre est, voto nos divinæ servitutis alligari. Cum autem bona opera promittimus, benè nos facere spondemus: verbi gratia, cum cibum potumve indigentibus damus, vel cum de iniqua oppressione aliquem eripimus. Cum verò abstinentiam cruciatumque carnis nostræ novimus malè nos, nobis facere, ad præsens spondemus. Aut certè quia caro & spiritus averfantur invicem, eisdem operibus spiritui benefacimus, quibus carni malè facere videmus. Virtus carnis in infirmitate perfcitur. *Ego enim*, inquit, *occidam & vivificabo*: occidit carnem, ut spiritu vivificaret. De qua quamvis perfectus sit quisque, nullus tamen ita immunis à delicto, ut intra ipsa vota non peccet: offerri agnam à gregibus, sive capram, præcipitur, scilicet ut per activam & simplicem vitam, aut per capram quæ sæpè in summis partibus quærit, contemplativâ Deo offerimus; & benè agna de gregibus offerri jubetur, quia activa vita multorum, contemplativa paucorum est: sed cum virtus nostra offerenda interdum non sufficit, duos pullos columbarum, vel par turtorem offerre debemus: per quos quia cantum gemitus habent. Duplex gemitus habent. Duplex gemitus penitentia designatur, pro eo quod rectè non fecimus, nec prava operati sumus; unde unum turtorem pro peccato offerimus, quia pro culpa gemitum damus: de altero holocaustum facimus, Holocaustum autem totum combustum dicimus, pro eo quod bona neglexerimus operari, succedentes nosmetipsos igni doloris ardemus. Hostiarum diversitates & sacrificiorum ritus ultra vires nostras est, cum à majoribus multa prætermissa sunt: & non sufficimus, quoniam recti manent per singula exponere, exceptis paucis capitulis, quæ facile nobis occurrere poterunt. Omnis quidem penè hostia habet formæ aliquid Christi, in ipsum enim omnis hostia recapitulatur, cum enim ille oblaus est, omnes illæ hostiæ cessant. Vitulus ergo, sicut supra diximus, sive pro munere, seu pro peccato Christus intelligi potest. Adipes verò operientes interiora, potest sancta anima illius intelligi; quæ interiora, hoc est, occulta divinitatis illius vel à parentibus, hoc est, humana natura adhaerens, quasi media porta inter carnem & divinis ignibus illustranda, conservandaque ad cælum. Ramunculi autem ignibus traditi, significat nullos in Christo esse gentium partium motus. In septemplici personæ sanguine, Spiritus sancti septiformis gratia designatur. Quatuor cornua altaris, quatuor Evangelia Christi passionem referentia indicant. In jecore autem jugulatur ira. In piscina jecoris concitans furoris ostenditur. Reliquum sanguinis ad basem altaris, illam gratiam significat, quomodo omnis Israel salvus, cum intraverit plenitudo gentium, ad basem altaris postus, vel ut extrema vocatione Ecclesiæ passionem Christi suscipiet. Qui autem per errorem in his quæ sanctificata sunt peccat, arietem offerat. Peccat in sanctificata, qui mandata Dei transgrediens, scripturæ dicta derelinquit. Qui arietem holocaustum offert, duobus siclis emptum, Christum fide & opere quæsitum; pro unaquaque enim anima Christus passus est. Quod autem sequitur, *Quintam partem addit*: alii simpliciter intelligunt, quod damnum restituens, quintam partem damni, quod intulerat, addere debet: ut si quis quinq; numos abstulit, sex reddat: nec tamen hæc pro furtis intelligenda sunt, sed pro his quæ tuos vult de sanctificatis quisque; adsumit. Alii autem

cautius discutientes, juxta quod in Græco sonat, sic intelligunt, ut si quis decem argenteos subtrahit, hos quidem reddat, & alios decem restituat. Quintam partem, hoc est, duobus argenteis additis. Juxta autem sanctuarii pondus aries comparandus: hoc est, juxta sensum scripturæ Christi s quaerendus. Si quis sibi met transgrediendo præcepta Dei nocuit, debet redintegrare quod neglexit, & non solum sibi proficere, sed ut aliis proficiat. Laborare amplius, addens quintam partem, plenitudinem sensuum carnalium coaptans spiritualibus. Quinarius enim numerus sapè ad quinque sensus pertinet, aut certè quintam partem, hoc est, scientiam divinæ legis actibus bonis jungat, quam videlicet legem quinarius numerus propter pentateucum Moysi significat.

CAPUT VI.

Sequitur mandatum de anima, quæ depositum proximi negat, & reliqua. Recordare, quod anima non hominis vocabulum meretur. In his sanè capitulis qui incapaces sunt mysterii, intruuntur ex litera. Spiritualiter autem proximi depositum, hoc est, animam à Deo suscepimus, in qua imaginem suam impressit. Si autem misericors sit, sicut pater tuus celestis perfectus est, servasti proximi depositum, qualiter accepisti. Et sic ea quæ ille per naturam habet, tu pro tuo modo imitatis, salva est imago Dei in te: si autem pro mercede crudelis, proprio impius sis, bonum depositum Domino abnegasti. Sed & Spiritum sanctum depositum bonum accepimus, qui quamdiu in nobis sit, non peccamus. Si autem rebus habitamus, hoc est, aut ratio, aut aliis donis in his quæ vult Dominus, hoc est abjurata depositum. Quod autem dicit, *Si calumniam fecerit, aut rem perditam inveniet*: ostendit quod calumniam Deo facimus, cum pro malis actibus nostris nomen illius in Gentibus blasphematur. Rem perditam invenimus, quam testimonia ab hæreticis corrupta audimus, quæ debemus restituere catholicæ fidei ad perfectum sensum jungatur. In superioribus autem diximus, quid sit artelem offerri. Sed hic nunc dicitur precium, nec sicut nomen datur. Inter est enim, peccare in sancta, & extra sancta: juxta quod in libris Regum dicitur, *Si peccaverit quis in hominem, rogabit se, erdos pro illo; si peccaverit quis in Deum, quis rogabit pro illo?* Sequitur mandatum de lege, *Holocaustum modo cremare debet & induatur sacerdos, & ignis semper ardeat*. Et ut vis esse sacerdos Dei (agis enim regale sacerdotium) ne recedat ignis de altari tuo; quem vult Deus ardere. Ignis utique fidei in altari cordis alatur, induatur sacerdos tunica, expoliatus pristinis vestibus assumat velitem nuptialem, & induatur tunicis, & feminalibus vestiatur, ut luxuriam restringat. De feminalibus jam factus dictum est. Hoc sanè scire debemus, quod sacerdos aliis vestimentis induitur, dum est in sacrificiorum ministerio: aliis verò, quam procedit ad populum: quod Paulus sapiens sacerdos fecit in cætu perfectorum, velut intra sanctos positus, stolam summæ doctrinæ indutus, dicens: *Sapientiam loquimur inter perfectos: sapientiam autem non hujus mundi*, & reliqua. Et cum vadit ad illos qui incapaces sunt, mutat stolam, & inferiora docet, dicens: *Et vobis potum dedi, non escam*. Sed & Christus turbis in parabolis loquebatur, Apollolis autem tanquam perfectioribus profundiora asserbat. Quod autem non fermentabitur, jam factus dictum est, quod sacrificium Dei fermentum malitiæ non debeat habere. Quomodo autem masculi tantum comedunt, & foeminae non comedunt? Nulli dubium est, quia carnes sanctas debet edere, qui juxta Apollolis factus est vir, *illa quæ parruli sunt deponit*. Talis autem vir carnes sanctas comedit, non in quocumque loco, sed in loco sancto. In Ecclesia enim carnes sanctas, hoc est, caro Christi, quam omnes illæ significabant, accipiendæ sunt. Audiant hæretici, qui extra Ecclesiam præsumunt accipere Christi carnem. Quod dicitur, *Omnis qui tetigerit illa sanctificabitur*: juxta literam id non convenit sacrificiis Judæorum. Si enim prophanus aut parricida carnes sacrificii tetigerit, non ideo sancti-

ficatus dici potuit. Qui autem tetigit Christum, sicut illa quæ fuit in profusio sanguinis, continuo sanctificatur. Vidimus enim omnes gentes Christi corpus in baptismo accipientes sanctificatas esse. In atrium tabernaculi. Hic fieri mandatur, quia Ecclesia præfens atrium est futura. Bene autem similam dicit conspersam oleo, qui misericordiam fecit in pauperes, Deo insudit sacrificium Christi. Ministerium autem quod in sanctos defert, turris suavitatem ostendit. Reliquam partem similæ comedit Aaron & filii ejus. Quicquid de spiritualibus martyrii excesserit, sensum tuum reserva sacerdoti auctori. Hæc ipse manducet, ipse discat. Sequitur mandatum de oblationibus Aaron & filiorum illius, & reliqua. In ceteris sacrificiis sacerdos officium præbet populo, in hoc mandato quæ propria sunt, curat. Jubeatur ille ex die qua fuerit unctus, semper & in perpetuum offerre similitudinem, istud sacrificium sacerdotis fortassis ipsa lex est, per Moysen data. Quam legem in duas dividi præcipit, id est, literam & spiritum: & mediam partem, id est, literam offerri jubet. Manè, id est, primo legis tempore, quo illis in vicibus secundum literam data est. Nova lex novum protulit diem. Dimidium verò illius offerri iussit in vesperum. In vespera enim, in posteriora tempora offeratur nobis spiritualis sensus legis, Christo adveniente. A faragine, quod destructum vellet esse sacerdotem, & torridum. Aeterna autem lex dicitur secundum illam partem quæ spiritualis. Sequitur mandatum de lege hostiæ pro peccato, & reliqua. Scendum quod alia mandata dantur filiis Israel, alia filiis Aaron, alia Moysi & Aaron, alia soli Moysi, ita ut nec ipse Aaron particeps fiat mandati illius: ut est illud, *sicut præcepit Dominus Moysi*: quæ omnia discutere, nec nostræ parvitas, nec convenit huic explanationi. Scendum est tamen, quantum quis officiat, tantum accipit. Non in muris animalibus querere quod offerre debeas, intra temetipsum require. Et greges boum, & greges ovium & capratum, in quibus benedicti atque multiplicati sunt Patriarchæ, in terra æternæ sunt aves: nec mireris hoc quodammodo, etiam solè & lunam habes. Capitula ista in prioribus bene explanata sunt. Hoc tamen scire debemus, quod magis benignitas Dei commendatur, cum ibi holocaustum offeratur, ut intelligat se qui peccavit, si penituerit, & contribulati spiritus hostiam jugular, itare in loco sancto, & locari his qui pertinent ad Dominum. Quod hic addit, *sanctum sanctorum erit*: significavit, quia illa pro peccatis oblata sanctum sanctorum unigenitus est filius Dei. Quod dicit, *Sacerdos qui offert aliud comedit*: ostendit, quia sic Apollolis dicit de Christo qui seipsum obtulit, ipse sacerdos & ipse sit hostia, & ipse peccata nostra comedit & consumpsit, qui est sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Consequens autem, ut & veri sacerdotis ministri Ecclesiæ, sacerdotes comedant peccata populi, ut accipientes peccata populi, tribuant illis remissionem peccatorum in loco sancto, in Ecclesia, in qua peccata remittuntur. Ex his quæ offeruntur, alia sacerdotibus conceduntur ad manducandum, alia Deo donantur in pabulum ignis. Conceditur enim nobis ex sancta scriptura quædam apprehendere, quædam Domino reservanda sunt, quæ ultra non sunt, sicut offeruntur pro peccato, ita & pro delicto. Frequenter in scripturis peccatum pro delicto, & delictum pro peccato ponitur. Hic noluit tamen ostendere aliquam differentiam in his, in quibus sacrificia diviuit: & quidam putans, delictum commissum esse levius quam peccatum, nam dicit scriptura, quod sit peccatum ad mortem, de delicto non dicit. Aut certè delictum est, cum non facimus quæ facere debemus. Peccatum verò, cum comittimus illa quæ comittere non debemus. Eadem autem ratione accipiendum est de sacrificio pro peccato. Si autem oblata fuerit crassitudo, quæ operit interiora, & omne quod est de rebus pingue, tunc purgatur omni vitio libidinum, obtulisti sacrificium in odorem suavitatis. Pellis est, hæc vita exterior atque mortalis, dum non offeratur, interiora recipit. Terrena quidem, sine quibus omnino homo, quia iustus, sanctus non potest esse, ad ministerium Dei pertinent. Ch-

Scriptura intellectus triplex.

banus autem, cor hominis intelligi potest: juxta illud, *In calaverunt sicut cibus corda eorum.* Si autem non diabolus igne victorum, sed Christus igne Spiritus sancti corda nostra inflammaverit. Panes divinarum scripturarum cocti ad sacrificium in clibano, tria quoque sunt, ex quibus dicitur sacrificia, ex clibano, ex sartagine, ex craticula. Clibanus juxta suam formam potest profundiora in scripturis significare, & inenarrabilia: sartago verò illa, quæ si frequenter versentur, explicari possunt. Craticula autem illa, quæ palam sunt, & sine ullo tegmine. Triplex namque est divinarum scripturarum intelligentia: historica, mystica, moralis.

CAPUT VII.

Sequitur mandatum de sacrificiis pacificorum, quod offertur Domino. Sacrificium pacificorum in duas partes dividitur: unam pro gratiarum actione ponit, alteram pro vitio: utrunque tamen oblatio pacificorum est, panes autem fermentati quos omnino abiecit in sacrificio, nunc jubentur apponi. Sed sciendum est, quod hic non ad sacrificium, sed ad sacrificii mysterium opponitur, sic enim dicitur, Panes quoque fermentatos cum hostia gratiarum: non dicit quod sint hostia ipsi panes, sed cum hostia. Ex quibus unus non pro sacrificio, sed pro primitiis offertur Domino. Fermentum doctrinam significat: juxta illud, *Caveat a fermento phariseorum.* Humana autem doctrina, hoc est, aut Grammatica, aut Rhetorica, aut Dialectica, ex quibus in his quæ de Deo sentienda sunt, nihil accipiendum. Sermo verò lucidus & eloquentior, & splendidior ad ministerium verbi Dei decenter admittitur. Hoc fermentum in ministerium verbi Dei accipit Paulus, cum dicit: *Corrumptis bonos mores colloquia mala.* Testimonia quæ à Philosophis usurpavit: qui se autem tantus ac talis pacificorum, & pro gratiarum actione vel sponte aut voto potest offerre, nisi ille qui universis actibus suis facit ut laudetur Deus, cujus opera videntur homines, & magnificent Patrem qui in cælis est. De sacrificio salutari dicitur, *Non remanebit ex eo usque mane;* sicut de sacrificio paschæ dictum est, *recordare.* De sacrificio verò, quod voto vel sponte sit, dilato conceditur: *Vsq; in alterum diem. Si quid autem remansit in diem tertium igni tradendum sit;* quam differentiam sic videbimus, ut unus dies aut tempus aut præfens sit, in quo totum mysterium passionis Christi nobis accipiendum est, nec reservandum est in futurum. Aut certe unus dies sancta scriptura intelligit generaliter. Duo dies vetus & novum Testamentum: in quibus carnes sanctæ immolari, hoc est mysterium crucis Christi inquiri ac distingui debet. Nullam aliam ad auctoritatem assumamus, nisi divinam scripturam. Sed quicquid utrumque Testamentum non discernat, Spiritus sancti igni reservandum est. Triplicem immunditiam ponit: Una, ne carnes sanctæ ab aliqua immunditia tangantur: alia, Ne is qui edit, immundus sit: tertia, Ne is qui comedit, & mundus est, contingat aliquam immunditiam. Carnes sanctas, id est, verba divina tangit aliqua immunditia, quum malæ hæreses sanæ doctrinæ immiscerentur. Qui autem comedit, debet esse mundus. Non enim est pulchra laus Dei in ore peccatoris. Cum autem fuerit mundus, restat ut non tangat immunditiam, ut non inquinetur alienis peccatis. Deinde quæ Domino immolantur, id est, adipis boum, & ovium, & caprarum manducari vetat, & reliqua. In supradicto loco diximus, cum de vitulo disputabamus, adipem animam Christi significare. Non incongruè autem in præfenti loco adipem animam illam significat, pro qua Christus animam suam posuit, id est, Ecclesiam, quæ verè anima illius est. Adipem autem edit, quoniam de pusillis qui in Christum credunt, scandalizant. Sanguis verò prohibetur bibi juxta superiorè sensum, Israeliticus populus potest intelligi. Non enim ex fide, neque ex spiritu Abraham, sed tantum ex sanguine illius descendunt. Quem juxta Apostolum non vult offendi, quum dicit: *Dicis ergo facti sunt rami, ut ego inferat benè, & reliqua. Adipem verò cadaveris morticini aut bestia prægustati in usus varios concedit non esse, & reli-*

qua. Sunt enim multa testimonia, quæ à gentibus inventa, spiritualiter mortui sunt: Deo autem ab his quos mala bestia interfecit competentes, & si non ad auctoritatem, & ad utilitatem suscipimus: qui adipem quidem dici possunt, quia pro suo modo opinati sunt. Quod autem dicit, *Tenebit manu aliquem hostia:* significat quod opera sunt quæ commendant hostiam nostram Deo. Reliqua in superioribus explanata sunt. Quod dicit: *Hæc est unctio Aaron, & filiorum illius,* non subjungit quæ esset unctio: hoc enim in sequentibus facit; sed potest intelligi de pectulo elevationis, & brachio separationis, maxime cum sub sacramento spiritualis unctio inserta sunt. Denique hæc lex holocausti, & sacrificii, & reliqua. Repetitio est præcedentium capitulorum.

CAPUT VIII. IX.

Quod autem dicit, *Tolle Aaron illius & reliqua.* Quæ sequuntur penè in præcedentibus exposita sunt, cum de vestimentis Aaron sermo fuit. Videndum est tamen, quod *Moses primum lavat, & postea induit.* Lavet & te *Moses,* hoc est, lex. *Habent enim Moysen & Prophetas, audiant illos.* Et tunc induit *Jesus Christum,* & habebis vestem nuptialem. Sacerdotes autem sunt omnes qui sacra dona offerunt, quibus dicitur: *Vos estis genus electum, regale sacerdotium. Congregavit autem Moyses populum.* Requiritur enim in ordinando sacerdote præsentia populi, ut multorum testimonio præsul eligatur. In exodo autem octo species designantur & vestimentorum. Hic septem tantum numerantur. Feminalia autem prætermittuntur. Iis autem calitatem diximus significare, eo quod genitalia constringunt. Fortasse autem ideo prætermissa sunt, quia in illis sacerdotibus hæc partes non semper dicitur esse constrictas. Ne quando enim de potestate generis, & successu sobolis habeant indulgentiam. Ecclesiæ quoque sacerdotes aliquando debent infundere divini verbi semen, ut mentes auditorum instruant. Aliquando tacere, ne margaritas ante porcos mittant: & habeant tempus loquendi, & tempus tacendi.

Sacerdotes qui sunt.

CAPUT X.

Filii autem Aaron qui imponentes altari ignem alienum, igni divino exusti sunt, illos significat, qui contempta divina doctrina pervertas doctrinas appetunt, quibus dicitur: *Abiectionis mandatum Dei, ut traditionem vestram statuat.* Aliter quoque ignem alienum incendi, qui in sacrificio cordis sui alicujus concupiscentiæ ignem succendens, & audeat altarium Dei accedere, quod non recipit, nisi illum ignem de quo dicitur: *ignem veni mittere in terram. Extra castra projecti sunt.* Tales enim inter sanctos meritis excellentes non reputantur, quod autem dicitur: *Capita vestra nolite induere,* & reliqua, in sequentibus dicendum est. Quod autem sacerdotibus præcipit, *Vinum & steram non bibant,* maxime cum ad vini ministerium accedunt. Et tunc eam historiam convenit observare, cum Apostolus dicat: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria: & spiritualiter, ne forte graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus mundi.* Cætera quæ sequuntur de pectulo, & brachio, & sacrificio pro peccato, & quod sacerdotes hoc debent edere in loco sancto, ipsarum explanata sunt.

Filii Aaron exuruntur.

CAPUT XI.

Nunc de eo, quod lex quædam animalia ad esum quasi immunda non concessit, quædam inter diem, videndum est. Non enim de animalibus cura est Deo. Per hæc igitur mores pinguntur humani, & quibus ipsi sunt mundi, & immundi. Denique mundi sunt, qui ruminant, qui in ore semper portant cibum, præcepta divina. Ungulam findunt, qui duo Testamenta habent, literam à spiritu dividunt. Denique ruminant quidem Judæi verba legis, sed ungulam non findunt, non credentes duo Testamenta, nec Patrem, nec Filium, & ideo immundi sunt. Et.

Animalia mundi & immunda.

retici autem unguam suadunt, duo Testamenta recipiunt: sed quia doctrina veritatis in ore non nominant, immundi sunt. Hæc cum de hominibus, non de pecoribus intelligendum sit, & videndum est, quomodo mundos homines manducamus, immundos autem refutamus. Omnis autem homo aut ex responsione aut ex fermocinatione dat proximis tibi gustum: & si bonus sit is de quo gustu capimus, mundum cibum fumimus. Si autem immundus sit, ac perverſæ mentis, immundum fumimus cibum. Ac per hoc proximus efficitur nobis cibus mundus, Si autem immundus sit, ac perverſæ mētis, immundum fumimus cibum, ac per hoc proximus efficitur nobis omnibus mundus vel immundus. De his quæ in aquis gignuntur, pinnulas & squammas habentia comeduntur. Hi pisces qui pinnulas & squammas habent, ascendunt ad superiora aquarum: per quos significantur, qui spiritus libertatem quarunt. Et quamvis fluctibus hujus mundi circumdantur & gravantur, ad superna nituntur assurgere. Squammæ enim gravitatem morum, & firmi atem conversationum significant. Pinnula autem sensus superna cogitantes: qui autem sine ipsis sunt hi sunt, qui leves mores & effeminatos habent, de supernisq; non cogitant. Cum autem camelum prohibet, vitam informem damnat. Cum suem, cœnosam & luteam vitam reprehendit. Cum leporem acculat, deformatos in feminas viros damnat. Cum lacertam, incertam varietatem vitæ denotat. Per mustelam, furtum. Per stellionem, maculam mentium execratur. Per accipitrem & milvum, & aquilam, raptorem odit. Per vulturem, prædam. Per corvum, voluptates nigras. Per passerem, intemperantiam. Per cygnum, cervicem alti superbiæ. Per noctuam, lucifugas varietates. Per alia his similia, diversa vitia vituperat.

CAPUT XII.

Sequitur mandatum de immundicia partus, in quo non sordiose dictum est. *Quod mulier quæ concepto semine parit masculi, immunda dicitur:* quia ad distinctionem illius dicitur, quæ non ex semine concepit filium Jesum Christum. Hanc non gravat legis onerata: ac per hoc non est superflua, sed mysticum, quod ait, *concepto semine.* Quod autem si masculum peperit, septem diebus immunda erit. Et septimo die purificabitur: hoc significat, quod quandiu fumus in hoc tempore, quod septem diebus volvitur, ad liquidum puri esse non possumus, donec octava venerit dies, quod est futuri seculi tempus, in quo circumcidi jubetur masculus. Tunc enim, ut diximus, ab omnibus superfluis vel actibus, vel verbis, vel cogitationibus benè emandabimur, cum sit Deus omnia in omnibus: in quo etiam efficitur munda mater, quæ genuit masculum. Purgata namq; intus, carnem & resurrectionem suscipiet, is qui masculum & viriliter egit, nihil in se femineum aut molle habens. *Neq; enim molles,* inquit, *regnum Dei intrabunt.* Qui verò remissus & effeminatus permanet in actibus suis, ille neq; in præſenti hebdomada, neq; in futura mundabitur. Ab immundicia non remittuntur illi peccata, neq; in hoc seculo, neq; in futuro. Quod autem sequitur:

Triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis: Hoc tempus significare potest, quod in hoc mando mandata legis, & fidei sacramentum implere & habere contendimus. Triginta enim & tria, monades tres, & decades tres sunt, quod ad fidem Trinitatis & legem pertinet. Tandiu enim in purificatione manemus, i. vt puri inveniamur. Laboramus enim quamdiu in hac vita subsistimus. Per hanc enim in fide & operibus in præſenti vita & in futura vita purificati inveniemur, quando devicta morte, erit Deus omnia in omnibus. Tunc sancta tangemus, & in sanctuarium ingrediemur, cum venerit quod perfectum est: & non per speculum, sed facie ad faciem superna contemplabimur. De muliere autem quæ feminam parit, supra dictum est, quomodo in hoc tempore, & non in futuro purgabimur.

¶(o)¶

CAPUT XIII.

Sequitur sermo de plaga lepræ, cujus species sex sunt: Prima in cute & in carne viva: secunda, in tota carne viva, a capite ad pedes discurrens: tertia in loco ulcers sanati; quarta in loco exultionis: quinta in capite vel in barba: sexta in calvitio vel recalvitione. Lepra doctrina falsa est: unde leprosi non immerito hæretici intelliguntur, eo quod Ecclesiam puritatem variis erroribus maculant. Lepram in cute gerunt, qui exteriora & carnalia suadere conantur: ut sunt Cirinthiani, qui resurrectionem futuram in carnis voluntate existimant: ut sunt Luciferiani, qui animam de carnis substantia propagatam dicunt. In toto corpore lepram portant, qui variis doctrinis hæreticorum deditus omnem vitam suam maculat. In loco ulcers sanati lepra habet, post agnitionem & medicinam invocat aliquid indicium prioris erroris: vel ut canis reversus ad vomitum suum. In loco ulcers ignis lepram sustinet manichæi, qui inani abstinence cruciatu corpora exhauriunt, & per infidelitatem inde non immunditiam, sed lepram gignunt. De talibus dicit Apollolus: *Prohibentes nubere & abstinentes se à cibis quos Deus creavit ad percipiendum, in capite lepram bajulat,* qui blasphemat divinitatem in Christum, qui est caput Ecclesie, peccat: ut sunt Arriani, vel Manichæi, vel ceteri Judæi. In barba lepram ostendunt, qui de Apollolis, sanctis prædicatoribus perverſa sentiunt, atq; illos, quidlibet fallium prædicasse confingunt. Sic enim barba ornamentum vitæ. Ita Apolloli & Doctores præstant corpori Christi. In calvitio aut in recalvitione lepram monstrat, qui postquam superflua ac mortua desideria abjecerunt, iterum peccatis majoribus involvuntur, & perverſa doctrina depravantur. Quod colores leprarum adject, formas varias hæredum ostendit. Pallida enim est hæresis per falsos fratres. Rubicunda est per martyrium: quod quamvis instructuosum tamen subeunt. Alba, per colorem falsæ justitiæ. Livida, per quædam inutilia jejunia. Nigra, perverſa doctrina. Obscura, per mysteria errorum. Est autem lepra, quæ sacrificiorum ritu purgatur, id est, corde contrito & humiliato. Sacrificium enim, inquit, *Deo spiritus contribulatus. Quæ iussu sacerdotis,* id est, per doctrinam alicujus catholici viri: qui septem dierum purificationem, i. per agnitionem septiformis spiritus sancti, extra sancta sanctorum consortia, ut purgatus postea intra sanctam Ecclesiam excipiat. Est, quam aqua per baptismum mundat. Genus autem lepræ, quod mundari non potest, omnino illorum est, qui dicunt: penitentes veniam consequi non posse: aut qui nolunt ab errore converti. Quod autem dicitur, *Vi leprosi exentes de castris foris sedcant, donec mundetur lepra illorum:* significat, hæreticos proci debere ab Ecclesia, donec proprium errorem depulsantes, revertantur ad Dominum. De sedis vestibus, i. omnibus secretis manifestis. *Nudo capite,* ut à concubis animi illius videatur denudatio. *Ore clauso,* ne ulterius impia doceat. Quod autem lepra dicitur, quod humilior carne reliquat: quis non videat, quod prava doctrina humiliata ac despecta sit. Leprosus immundum se pronuntiet, ut per confessionem sanitatem accipiat. Hæc autem quæ de lepra scripta, brevia sunt: in aliis autem habet imaginem veritatis. Lepra autem in veste lineæ, per veritatem morum, qui multum amati sunt, & per quendam colorem justitiæ plus quam oportet sæviant peccantibus, ad desperationem plus quam ad sanitatem provocantes, & contra Apollolum onera invicem non portant. Lepra verò in veste laneæ, illos significat, qui propter adulationem delinquentes corrigere nolunt, sed malefacientibus consentiunt: aut certe qui molliter vivunt, & viriliter agere non student. Lepra autem in stamine, potest vitia animæ significare, quæ per corpus stare & vigere facit. Lepra in subregmine, peccata quæ per corpus committuntur. In corpore enim anima subsistit, veluti stamen in subtegmine. Pellis, est vita exterior, & conversatio carnalis hominum: unde & peccatum Adam & uxoris illius, illis tunicas pelliceas fecisse dicitur. Lepra autem in pelle, malum exemplum est in conversatione hujus vitæ, per

quod

quod indocti in errorem inducantur. *Lepra verdin parietibus domus*, pravam doctrinam in cogitationibus hereticorum significat, de qua Propheta dicit: *Odium ecclesiam malignantium*. Omnes species septem diebus separantur: quia nullus purgatur, nisi per gratiam septiformis Spiritus. Sacerdos vero ingreditur ad considerandam lepram extra castra, quia leprosus in castra non intrat. Dignus namque doctor cunctis compassione proximus est, ut fuit ille qui dicebat: *Omnibus factus sum omnia*.

CAPUT XIV.

Sacrificium mundati leprosi.

Sequitur sermo de sacrificio leprosi, qui mundatur, cui precipitur ut offerat duos passeres: unumquemque hominem significat, convertentem à peccatis, cui precipitur: *Transmigra in montem sicut passer*. Quia per duos passeres significatur substantia carnis & animæ, quibus vestitum licrum est, sicut Petro dicitur: *Quæ Deus purificavit, tu communita ne dixeris*. Pascit enim sanctos doctores quodammodo, & Angelos, qui convertit se à peccatis. quorum unus immolatur super aquas vivas, alius aspersus sanguine alterius dimittitur in agrum, & tricesimum & sexagesimum, aut sic proficiat, centesimum fructum habere possit. Et super aquas vivas talis immolatur hostia, ut nec ad dexteram, nec ad sinistram declinans, Evangelicæ disciplinæ regimina servet, quæ aqua dicitur: quam qui bibit, sit in illo fons aquæ salientis in vitam æternam. *In vase autem scisti, in conversatione humana, in quodam sumus, laboramus*. Adjungitur que etiam: *lignum cedrinum*; impossibile namque est, sine ligno crucis peccata posse auferri. Per coctum autem sanguis Christi significatur, qui de illius latere profluit. Hytopum autem medici ferunt: quod purgat noxios humores de pectoribus hominum: sic per confessionem purgantur peccata penitentium. Hæc autem ad salutis nostræ subsidium necessarii suscipiuntur. *Cum autem vestimentum laverit, & omnes pilos corporis aserit, tunc mundatur ingreditur castra*. Cum enim per lavacrum pristina peccata deponerimus, quæ veteris hominis indumenta sunt, & univerfos pilos abjecerimus, hoc est, quicquid in nobis superfluum oritur, tunc in castra Dei ingredimur. Denique sanctus, qui nihil operis mortui habet, omnem pilum debet servare. Et quamdiu superfluis vel dictis, vel factis, vel cogitationibus non polliuit, ferrum non accendit caput illius. Desipio namque dicit: *Et solium illud non desuet, & omnia quæcumque sciet, prosperabuntur*. Quid ut autem: *Septies hominem aspergit, sæpe diximus*. Sane non est otiosum, neque absque mysterio, quod dicitur: *Maneat extra tabernaculum suum septem diebus*. Et omnem pilum capitis sui, & etiam barbæ, superciliorumque suorum debet radere. Ach voluisset dicere, quod illud etiam nondum sufficeret, quod prius dixit: *Omnes pilos corporis radat*. Cum enim castris, id est, Ecclesiæ aliquis jungitur, non statim intrat in domum suam, hoc est, virtutum domum, de qua dicitur: *Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam*. Sanus enim factus est, vide ne ultra capiti culpam contrahas. Peccatum autem capitis est, aliter quam fides recta habet, aliquid sentire. In barbam enim virilis ætas culpam deposuisse: in superciliis arrogantiam deponere. Sed & vestimenta quoque iterum mundare precipiuntur, & corpus, cum anæa sit lotum: sed hæc fiant intra castra. Quicquid enim post baptismum & fidem puram in nobis oritur, necesse est ut per penitentiam & perfectæ vitæ studium abscindamus, non tamen extra Ecclesiam: & in hunc modum omnia hæc fiant, sed intra castra. Post hæc autem omnia dicitur: *Qui mundatur, offerat pro se duas agnos immaculatas, & ovem annuam, & reliqua*. Primus agnus, qui pro delicto offertur, significare potest ipsam virtutem, quam assumpsit is, qui erat in peccatis, quam potuit repellere à se affectu peccati. Secundus vero agnus, significat illam recuperatam virtutem,

per quam abjectis omnibus vitiis integrum se obtulit. Ovis autem, quæ post agnum assumitur, significat fecunditatem illius, qui postquam conversus est à peccato, totam se obtulit Deo, & bonorum operum fructibus utitur. Et quia tres sunt hostiæ: prima, quæ peccata solvuntur: secunda, quæ anima ad Dominum convertitur: tertia, quæ fecunditatem conversus ostendit: idcirco subiungit tres mensuras similitudinis, ut intelligamus purificationes fieri non posse sine mysterio Trinitatis. Similam habet, undè habet mundum panem: & hæc oleo conspergitur. Sed oleum illius qui purificatur, in duos usus dividit, ut panis illius pinguis efficiatur, pro misericordia & scientia lux capiti illius per manus sacerdotis imponat. Sacerdotis autem est illum statueret, ut stabilis sit, ut non moveatur omni vento doctrinæ. De sanguine autem & oleo auriculæ infundatur, ut parus sit auditus: & manus, ut mundum sit opus: & pedes, ut ad opus bonum tantum dirigantur. Hæc omnia ad dexteram sunt, cum in se nihil sinistrum habere permittuntur. Sacerdos autem oleum septies contra Dominum spargit, ut super illum, qui purgatur, septiformem Spiritum invocet, ut preces Domino fundens, & dicat: *Spiritu principali confirma me Domine*. Vel certe excussio digiti septies, excussio damoniorum est, quæ juxta Evangelium de homine expellere Deus manifestè declaratur. Donum autem Spiritus sancti per olei imaginem designatur, ut non solum remissionem omnium peccatorum consequi possit is qui purgatur, sed Spiritu sancto impleri mereatur. Quid autem significat agnus, quem offert qui pauper est, vel duos turtures, aut pulli columbæ, sæpe dictam est.

CAPUT XV.

Post hæc autem dicitur: *Qui fluxum sanguinis patitur, immundus est*. Per quem significatur ille, qui nescit modum verbis imponere, sed per multiloquium non potest effugere peccatum. Semen enim bonum, est sermo doctrinæ Evangelicæ, quæ in corde audientium, velut in terra bona crescit. Et contrariò semen malum, est prava doctrina, quam superfeminat inimicus homo. Vir autem qui fluxum sanguinis patitur, immundus est: quia nec personas, nec tempus considerat, & non recedatur tempus loquendi, & tempus tacendi, & sanctum non dandum esse canibus, nec bona malaque distinguit, utique immundum est. Undè & Apostolus ait: *Doctrinis variis & peregrinis nolite abducere*. Sed conversatio illius, in qua quasi in lectulo torpescit, immunda est. Et qui quis doctrinam illius tactus fuerit, ut aqua doctrinæ laveretur, indiget. *Et usque ad vespertum*, id est, usque ad finem varæ doctrinæ, vel prave voluntatis quam suavit. *Non recipiendus sit vir, de quo egreditur semen cordis, & reliqua*: hoc est, qui cum carnali concupiscentia velut cum femina conveniens molitur, molitur, donec ut ad lætitiâ provocet magis, quam ad planctum, cum scriptum sit: *Va vobis qui ridetis, & iterum: Popule meus, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt*. *Immundus erit usque ad vespertum*. Vesper enim finis est diei, & initium noctis: sic & penitentia finis est varæ lætitiæ, & principium tristitiæ salutaris. *Beati qui lugent nunc, quoniam ipsi consolabuntur*. *Mulier, quæ redeunte, & reliqua*: Per mulieres enim effeminate quique significatur, qui nihil in se virile habet: & revertente desiderio tempore sanguinem fluit, hoc est, si quid naturalis boni habuit, per negligentiam amittit: & septem diebus separabitur, ut cognoscat se septem demoniis esse subiectum. *Mulier autem quæ non tempore menstruali, sed jugiter sanguinem fluit, hoc est, qui nullo modo intus repugnat, & vacuus jacet ab omni bono, & si steterit sanguis septem diebus numeratis, ut in octavo die suscepta septemplex Spiritus gratiâ purgatus, qui sanatus fuerit, reperitur.*

De fluxu sanguinis

Menstruum

CAPUT XVI.

Post hæc præcipitur, ut non in omni hora intret Aaron sanctuarium, quod est in auro velum, & reliqua. Per hoc quotidie instruimur, ut sciamus cum qualibus vestimentis, vel quo tempore ad altare Dei accedamus. Quod autem non in omni hora spiritualis Aaron & verus sacerdos Christus, sed semel in anno vitæ suæ, de quo dicitur: *Vocate diem acceptum Domino.* Quomodo autem ipse sit sacerdos, & ipse in vitulo significatur, & in ariete, non est difficile intelligere. Tunica autem linea, carnem illius significat, quæ sancta dicitur, quia sancta caro illius non viri semine, sed à Spiritu sancto concepta sit. Fœminalia, carnis illius callitatem significant, per quam nec libidini, nec procreantioni filiorum caro illius patuit. Zona linea eandem callitatem illius significat, in cujus renibus nulla fuit libido. Cidaris, ornatus capitis est: & idem resurrectionis gloriam signat, per quam donavit Deus illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine eius omne genu flexatur, caelestium, terrestrium & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus in gloria est Dei Patris, & reliqua. Quomodo autem hæc moraliter sacerdotibus conveniant, supra dictum est. Quomodo autem lotus hæc iusci pit, non dubium est, quia nullam maculam habens Christus lavacrum non recusavit, pro se & pro domo sua oravit, cum dicit: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum:* vel cum oravit semel & tertio. Pro domo autem sua oravit, cum dicit: *Pater sancte, serva eos in nomine tuo quos dedisti mihi.* Nunc videndum est de duobus hircis, super quos fors mittitur, una Domino, & altera capræ missario. Si esset sanctus omnis populus Dei, non essent duæ sortes super hircis, sed una fors, & hostia una. Dum autem multi sunt vocati, pauci verò electi: pars hostiæ, quæ à populo offerretur, Domino immolatur, pars altera abijcitur. *Sors tamen cadit super utrumque, ut merito suo unusquisque vel recipiatur, vel projiciatur.* Hircus verò est, qui dimittitur & qui recipitur. Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei. Qui autem in sortem Dei venit, occiditur: quia propter illum mortificatur omni die: & *Mortui sumus, & vita nostra abscondita est.* Qui verò in eremum mittitur, fundantur super illum preces, ut peccata populi ferat in solitudinem: quia super peccatores venit omnis sanguis iustus, & reliqua. Semper enim impii operantur iniquitatem. Sicut & illis qui iustitiam habent, additur illis adhuc augmentum perfectionis. Qui enim, inquit, habet, dabitur illi: ita & qui habet peccata, reddentur ei peccata parentum in terram & quartam generationem, iusto iudicio Dei iustissimè omnia iudicantis. In solitudinem mittitur, quia impii soli illi sunt, qui deserti sunt à Deo, deserti ab omni bono. Et fortasse ista solitudo est, quæ in Evangelio tenebras exteriores, vel ignis æternus dicitur. De ariete autem, qui cum hircis accipitur, possunt sentiri illa, quæ de ariete superius dicta sunt: vel de Jesu & Barraba hæc dici possunt, quod alter in sorte Jesu Domini veniens occisus est: alter maledictus, in desertum Judæorum missus, peccata populi portans, clamantis, *Crucifige.* Homo autem, qui hircum duxit, Pilatus esse potest, cuius sententia dimissus est, qui locus dicitur: *Accepta autem aqua lavit manus suas coram omni populo, dicens: Innocens ego sum à sanguine iusti huius.* Denique Jesus hircus dici potest, ut & peccatum Deus, eo quod hostia sit pro peccato: & Barrabas hircus est, qui ad sinistros ponendus est. Homo paratus, qui hircum in eremum ducit, Christum significat: cui omne iudicium datum est, ut oves à dextris, hædos autem à sinistris ponat, cuius sunt vestimenta sordida, de quo dicitur: *Et vidi Iesum sacerdotem magnum, indutum veste sordida, qui vesper à mundi lavit in vino sanguinis sui stolam suam, & factus est mundus.* Alio quoque sensu, duo hirci duos populos significant, formam gerentes. Sed quid est hircum in sortem Domini venisse, nisi quod populus credentium confortes & cohæredes Christi sunt, cuius sanguis cum sanguine vituli commiscetur, ut confortes passionis Christi effecti, participes gloriæ ipsius efficiamur? Ju-

Linea vestis.
Fœminalia.
Zona.
Cidaris.

dæorum autem populus, qui in Christum credere nolunt, peccata super peccata cumulans, in locum desertum à Deo recessit. Quod contra Orientem spargit, significat, quod ab Oriente propitiatio venit. Inde enim est vir, cui nomen est, Ortus. Quod autem dicitur: *Non sit homo in tabernaculo, cum ingrediatur Pontifex.* Qui enim poterit sequi Christum, & excelsa caelorum cum illo conscendere, jam non erit homo. Erunt enim, inquit, sicut Angeli in caelo, vel in carne positus homo non erit, quia conversatio illius in caelo est. Ego, inquit, dixi dii estis, & filii Excelsi omnes. De thuribulo autem, & cæteris quæ hic narrantur, in aliis locis disputatum est. Qui autem occiderit ovem aut bovem, & non obrulerit ad ostium tabernaculi, recuserit sanguinis. Omnis enim victima operum nostrorum, si non conferatur ad auctoritatem & virtutem Ecclesiæ, inanis est: & non solum non adjuvat, sed multum nocet. Cætera quæ sequuntur, prætermittimus, quia quædam ex ipsis superius disputata sunt, quædam quoque non multum sunt obscura, quædam autem sunt secundum litteram referenda.

CAPUT XVII.

Sacerdotis autem filia si deprehensa fuerit in adulterio, flamma excuret. Omnis Christianus sacerdos, cuius cogitatio, quam ipse in se genuit, si in alienatione à Deo deprehendatur, flamma compunctionis exuri debet, ut adultera esse desinat. Præcipitur enim nobis, cum plantaverimus ligna pomifera, auferamus præcipua illorum: præcipuaque lignorum auferimus, cum de ipsa iniquitate infirmitate iuseptæ, primordia operum nostrorum non approbamus: qui cum adhuc primordia nostrorum operum laudantur, indignum est, ita adhuc animum operantis paicat. Quarto anno omnis fructus illorum sanctificabitur: tunc enim in carnatione opera nostra sanctificantur, cum mediatoris humanitatem, quæ per quatuor Evangelia nuntiatur, perfecte credimus. Quinto anno fructus comedimus, cum spiritualiter legem observantes, perfectum opus fidei adjungimus. Sequitur mandatum, de sacerdote magno inter fratres suos, super cuius caput effusus est oleum, & reliqua. Sacerdos magnus inter fratres suos Christus est, cui dicitur: *Tu es sacerdos in æternum.* Quique resurgens dicit: *Vade ad frates tuos.* Super cuius caput effusum est oleum: tunc enim dicitur: *Vixit te Deus, Deus tuus.* Caput suum non disceperit. Caput Christi Deus. Deum autem nemo vidit unquam, nisi unigenitus filius eius. Noli ergo in terribis quæretis, quod super caput sacerdotis infunditur, cuius consecratae sunt manus, dum illas in passione ostendit per expiationem tortius mundi. Sive Christus consecratus manus habet, quia peccatum non fecit: quod non convenit alicui hominum, quam vis sit sanctus. Nisi illi vestimenta non scindit, quia non patitur Ecclesiam suam dividi in hæresim & schismata, quæ in hæresim vestis est: cuius figura fuit tunica illa Iesu inconsutilis, quæ in passione non scinditur. Et ad omne mortuum non revegetur, hoc est, ad eum qui in peccatis mortuus est. Anima enim cum peccaverit, ipsa morietur. In malevolam autem animam non introibit sapientia. In patre & matre non contaminatur. Omnis enim homo, qui hunc mundum ingreditur, in patre & matre contaminabitur, ex quibus originale peccatum trahit. Ecce enim, inquit, in iniquis utero concepta mater mea. Solutus Christus non est pollutus, dum nascitur de Virgine: quia non ex virili semine conceptus est, sed de Spiritu sancto. Nec in matre pollutus est, quia non ex voluptate carnis, sed ex virginali atero natus est. Denique cum ipse dixit per Salomonem: *Cum essem magis bonus, veni ad corpus inquinatum.* Corpus enim à matre non fuit coinquinatum. Ac per hoc non contaminatus est in matre. Aliter quoque contaminatur in patre, cum per peccatum aut infidelitatem Deum offendimus, cum in oratione Dominica dicimus: *Pater noster quies, & reliqua.* Et in matre contaminatur,

cum

cum credentes in Deum, Ecclesiam laudamus, quae mater omnium nostrum est, cui pro patribus nati sumus. Vel certe matrem offendimus, cum libertatem matris caelestis indigna peccati servitute foedamus, quam dicit Apostolus matrem omnium nostrum. Christus enim nec in matre, nec in patre pollutus erat, qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in lingua illius. De sanctis non egredietur. De sancti, egredietur, qui de virtutibus adjunctis labitur, quod Christus nunquam fecit. Solus enim sine peccato fuit: vel sic per susceptionem carnis descendit in hunc mundum, ut nunquam desereret caelum, quia totus ubique est.

Vidua & repudiata, ac meretrix non ducatur uxorem. Vidua ac repudiata, & meretrix, synagoga est Iudaeorum: cum in lamentationibus, Jeremias ait: *Quomodo sedes sola civitas, facta est vidua domina gentium.* De qua dicitur: *Quis est liber repudij matris vestrae, quo dimisit eam.* Cui dicitur: *Sub omni lingua profuso fornicaberis tu meretrix.* Virgo enim Ecclesia est, cui dicit Apostolus: *Desponsi enim uni viro virginem castam.* Aliter vidua, anima quae dicitur: *sa jugo legis, praecipuum Evangelicum non servat: & repudiata, quae peccando à Christi corpore separatur: & meretrix, quae ad se recipit amores, i. contraria virtuti, quae delectatur pulchritudinem illius, ut decipiant.* Tales verò Christo non conveniunt. De genere suo ducatur uxorem, Ecclesia scilicet, quae non ex voluntate carnis sed ex Deo nata est. Et idem de genere illius est, unde ipse dicit: *Quicumque fuerit voluntatem Patris mei, ipse est mater mea, frater, & soror: vel de genere suo ducatur uxore, i. anima quae fidei jungitur.* Potest quoque sic accipi, quod dicit de genere suo, ut sciamus quia anima Christi ex genere & substantia humanarum omnium animarum. *Non contaminavit semen suum, i. verbum Dei, dicendo: Nolite dare sanctum canibus, &c.* Non est bonam sumere panem filiorum, & mittere canibus. Ideoque Apostolus ait: *Vobis datum est nosse mysterium regni caelorum: illis autem qui foris sunt, omnia in parabolis sunt.* Moraliter quoque haec utriusque sacerdoti, & aliis membris Christi conveniunt. Dicit autem: *Caput suum non discoopertit, i. sacramenta Christi, quia illius est velamentum mysteriorum honoris & vestimenta non sciunt, ne in haereticum vel schismaticum transeat, mandata Christi corrumpens, quae vestimenta illius sunt.* *Ad omnem mortuum non ingredietur, ad omnem peccatum, quod ad mortem ducit, non accedit, vel certe in peccatis mortuo, nullo pacto consentiet.* *Super patre & matre non ambulabitur: nec tantum indulgetur pietati à morte patris, ut Deum suum offendat.* *Qui enim amat patrem & matrem plus quam Deum, non est illo dignus.* De sanctis non egredietur: ut temper in opere & cogitatione sancta memoretur. Qui enim loquitur, vel facit, vel cogitat aliquid reprehensibile, de sanctis egredietur. *Vidua & repudiata, ac meretrix non ducatur uxorem: ut nihil de vita veteri ampletur, quae vidua est, & repudiata, & meretrix: sed virginem, i. vitam in omni puritate florentem: possidet de genere suo, i. vitam sanctorum imitatur, quorum per fidem proximus est.* *Post haec praecipitur, ut qui habuerit maculam, non offerat panes Domino, si eorum fuerit si claudis, &c. reliq. & omnia referuntur ad animam vitium.* Mores enim in homine, non natura damnatur. Caeus sacerdos est, qui Scripturam non intelligit sententiam, & quod gressum doctrinae vel ope. is porrigat, per ignorantiam nescit. De calibus scriptum est: *Speculatores illius caeci sunt universi.* Claudis est, qui intelligit quidem quod docere debeat, sed tamen precepta quae docet, non implet. Parvo autem naso est, qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est. Grandi autem & torto naso est furibundus & minax cum superbiae arrogantia, & immoderata discretionem. Fracto autem pede est, qui ad tenendam mensuram Dei quam docet, pergere non studet. Gibbosus quoque est, quem terrensae cupiditatis pondus deprimit, & tardus ad superna intendit. Lippus verò est, cuius ingenium ad agnitionem veritatis emicat, sed hoc carnaliter vivendo obscurat. Albuginem quoque habet in oculo, qui arrogantiam sapientiae seu iustitiae caecat. Jugem habet scabiem, qui carnis petulantia sine intermissione dominatur. Impetiginem habet in corpore, qui avaritia vastatur in mente: qui si in minimo non compefcitur, sine mensura nimium

dilatatur. Ponderosus verò est, qui & turpitudinem opere non exercet, sed ab actione continua sine moderamine gravatur in mente. Tales in sancta ingrediuntur, non nomen antilicis possunt possidere. Datur autem quaedam similitudo per filios Aaron sacerdotum, quibus praecipitur ut non contaminentur in mortibus civium suorum, nisi tantum in consanguineis, & in propinquis, & reliqua. ut quidam doctores, qui quamvis sapientes & fideles sunt, tamen in mundana negotia, quantum potuerint, conscendunt. His qui peccatis gravantur, leviora permittentes, ut à gravioribus illos relevent: quia nimirum gravia & levia, qui in multis vitiis gravantur, simul vitare non possunt: per hoc conceditur illis, ut contaminentur quodammodo in morte propinquorum, quibus conceditur ut contaminentur in morte civium. Cives sunt omnes fideles, quos mortus fidei continet, quamvis sint peccatores. Propinqui autem sunt, qui quamvis gravantur intus, tamen ad unam conversationis regulam contendunt pervenire. Pater autem tuus est, si te docuit. Mater tua est, si te, cum esses parvulus, lacte doctrinae suae nutritiv. Frater autem, vel soror virgo est, si tecum unum studium, aut unam magistris disciplinam habet: & si validior factus es, propinquis illis, ut supra diximus, condescende. Sacerdoti autem magno nihil ex illis conceditur, quia summus doctor vel Ecclesiae princeps, qui à negotiis mundanalibus alienus est, nullum exemplum vile, vel doctrinam enervem ac despectam praebere debet. Qui verò tangit aliquid immundum, forditus erit, cuius tactus immundus erit usque ad vesperum. Tunc enim purgamentum ab immundis & contagiis omnibus fordibus, cum in vespera hujus mundi lavacro baptismi abluti, sol iustitiae Christus per passionem occubuit.

CAPUT XXII.

Sequitur: *Homo qui obtulerit victimam pacificorum, Domino vel vota vovens, vel sponte offerens, agnum immaculatum offerat, & reliqua.* Primum rejicitur à sacrificio maculosum animal, i. in quibus est diversitas peccatorum, & in diversis criminibus movetur. Rejicitur quoque & caecum, i. qui nec Dominum videt, nec curam illius habet. Fractus quoque i. à vitiis carnalibus vexatus atque collisus. Rejicitur autem & cicatrice habens, quia digna satisfactione peccatorum non deplorat vulnera, sed adhuc & venens morbi signum interius gestat. Rejicitur & pupulam habens, qui prout libidinis & ardore concupiscentiarum exaltatur: similiter scabiosus, qui peccatum carnis perficit contagione operis. Jam verò impetiginem habens, haereticorum significat collectionem, qui frequenter se in Ecclesiae corpus inserit, & impetigo laborem facit. Porro aure amputati sunt, qui verbo non sunt intenti, & non implent quae iussa sunt. Amputatam aurem habet, qui bonum quod incipit, perseveranter non servat. Porro defectum vel testiculum contritum indicat eos, qui cum corpore viri sint, rursus effeminantur, & idem sacrificio Dei reprobandantur. Sed neque panis alienigenae offeratur Deo, i. doctrina haereticorum, vel vana studia secularium literarum, quae ab Ecclesia aliena sunt. Tale hostij repudiatur à Domino. *Quod animal aure vel caudam amputatum est, in spontaneum sacrificium suscipitur, votum autem ex illo non suscipitur: significat quod qui intima & vota summa religionis habent, vel gradus subimes irreprehensibiliter vivere debent, qualem Apostolus Episcopum vel Diaconum esse debere designat.* Qui autem inferioris, vel sine gradu, vota ejus, & quicquid boni voluntarie fecerit, acceptabile est. *Quod de bove, & ovis, & capra dicit, quod sex diebus sub ubere matris suae nutriantur, & sic offerri possunt Domino: significat quod omnes, quos mater Ecclesia generat, lacte doctrinae prius nutriendos, & sic postea septiformis Christi gratia consummari, efficiantur munus Domini.*

CAPUT XXIII.

Quod autem praecipit, *ut seramus manipulos primitiarum ad sacerdotem, qui elevabit eos altero die sabbati, & sanctificabit:* significat quod tunc verus sacerdos Christus, cui debemus primitiva operum nostrorum, & praecipua offerre, elevavit, & sanctificavit opera nostra cum transacto sabbato Judaeorum. Altera dies, id est, novi Testa-

menti,

menti & gratiæ tempus advenit; & ita sunt accepta opera nostra. Per hoc autem quod præcipit, ut metentes segetem, remanentes spicas non colligamus, sed pauperibus & peregrinis relinquamus: ostendit, quòd cum de labore terræ nostræ, i. carnis æternos fructus in necessitatibus præparamus, proximis & adhuc infirmis debeamus occurrere, ut aliquid de rigore laxantes, ad elevandos illos qui jacent, inclinemus: vel exemplo, vel exhortatione, vel orationibus illis prodelle possimus. Oratio enim justi multum valet. Pauper autem, cui cum desiderio inest, desunt tamen opera. Peregrinus autem neophytus, qui antiquum errorem reliquit, & intra Ecclesiæ fines nuper venit.

CAPUT XXIV.

Quod autem oleum dicitur preparari ad concinnandas lucernas, jungitur extra velum in tabernaculo. In candelabro mundissimo, ut sanctissimo quoque doctore. Inter verò sancta sanctorum, hoc est, in celestibus non indigemus Scripturarum lumine, cum ipse Dominus perenne lumen ibi sit. Filius autem mulieris israelitæ, quem pepererat de viro Ægyptio, qui iurgatus est in castris, & blasphemavit Dominum: significat hæreticos, qui de patre diabolo geniti, & ex utero matris Ecclesiæ tanquam abortivi ejecti, per fallacem doctrinam Dominum blasphemant. Ipsi sunt, de quibus Joannes ait: Exierunt ex nobis, sed non erant ex nobis: de quibus in Evangelio dicit, quòd mimicus homo superseminavit zizania: qui scilicet juxta imperium Domini ad omni plebe sancta lapidibus testimoniorum obruendi sunt extra Ecclesiæ castra.

CAPUT XXV.

Quod autem dicit: Septem annis sere agrum tuum, & reliqua. Septimo anno autem erit iabbatum terræ quietionis Domini. Nobis insinuat, quòd ille qui in quatuor virtutibus, quibus humana vita instituitur, i. in fortitudine, & prudentia, iustitia, temperantia, adjuncta fide & spe: tunc enim supradictæ virtutes proficiunt, cum certâ fide & spe futurorum bonorum ornantur, solerter laboraverit in charitate, perfecta sine ullo labore, & sine timore requiescet. Perfecta enim, inquit, charitas mittit foras timorem. Tunc & terra nostra sabbatizat, i. caro nostra cessantibus laboribus vitiorum charitate requiescens, sponte gignit spirituales fructus, quibus non solum nos, sed & servi & ancilla, vel mercenarii & advenæ, hoc est, omne genus quod sâgena Evangelica trahit ad littus. Exempla enim sanctorum, passus sunt fidelium. Servi sunt, qui ad adoptionem filiorum nondum venerunt. Unde Dominus Apostolis dicit: *Lam non dicam vos servos, sed filios.* Ancilla autem sunt, qui molliter viventes, plus necessitate aliqua compulsi, quam desiderio accenti, sub disciplina Ecclesiastica perseverant. Mercenarii autem sunt, qui propter præsentia luca in Ecclesia laborant. Advenæ autem sunt, nuper advenientes neophyti, qui omnes quomodo sunt, tamen in Ecclesia sunt, & perfectorum exemplis, ut diximus, pactum quandam adiungunt. De jubileo autem, hoc est, de anno remissionis hoc possumus dicere, quòd expletis septem hebdomadis annorum, quadraginta & novem annis, quinquagesimo docere anno quandam requiem habere, edomitâ carne, & libidini lenius resistente, quando & feminis partus deficient, tuncque revertetur ad possessionem suam. Tunc enim perfectorum ac virtutum familiam quis poterit, quam lex antequam peccaret, vel certè per baptismum habere potuit.

EXPLANATIO IN QUARTUM LIBRUM MOSIS, QUI HEBRAICE VAIEDABBER,

Latine NUMERI dicitur.

CAPUT PRIMUM.

In exordio Numeri, Dominus loquitur ad Moysen in secundo mense, & in secundo anno egressionis eorum ex Ægypto. Per quod ostenditur tempus transire legis, quod prius erat, superius erat superveniente novi Testa-

menti tempore, quod est posterius, in quo Dominus locutus est in corpore. *Vetera enim, inquit, transierunt, ecce facta sunt omnia nova.* In hac enim dictione, qua locutus est, quatuor ostenduntur. Primò, dignitas personæ, dum Moyli & non alii loquitur: secundò, misericordia, dum non meruit homo habere locutionem Domini, nisi misericordia Domini præberet: tertio, more humano, quia sic de Domino dictum est: *Loquitur Dominus,* quali de homine diceretur: quarto, locutio Domini intelligitur. Per hoc autem mysticè inspiratio Dei ad legem significatur. *Per desertum autem, inquit, Dominus locutus est ad Moysen,* hic mundus præfens pro sua prosperitate significatur. Historialiter autem idcirco Moyses dixit: *Per spiritum locutus est ad Moysen,* ut Moyli persona à sua plebe honorificaretur, dum non alii viro, quam huic locutus sit. Dux autem Domini locutiones, una in rubo, & altera in tabernaculo, duas leges significat. Per primum quoque diem, totum spatium præsentis seculi, & in secundo mense, vita futura ostenditur, sive baptisimum & poenitentiam. In initio autem hujus libri genus artis arithmetice intelligitur, quæ potest numerotus interpretari. Filii autem Israël per tres numerantur: cognationes, & domos, & nomina: quia ostenditur quòd sancti per ternum sunt numerandi, id est, fidem, spem, charitatem: vel per cognitionem, & verbum, & opus, sive per fidem Trinitatis. Historialiter verò sic intelligendum est, quòd dicitur per cognationem, ut est: *Qui sunt filii Jacob, & filii Levi,* id est, quod dicit: quo nomine unguisquisque ex illis vocabatur. Idcirco & jam populus hic numeratus est, ut tabernaculum portaret. Multum jam interest in numeratione populi Moyses, & ad David. Numeratio à Moysè & Aaron facta à Domino imperata est, & non pro elevatione, sed pro obedientia facit, ut filii Israël tabernaculum portarent secundum ordinem. A David verò numeratio pro elevatione facta est, & non à Domino imperata, & idcirco vindictam meruit. Per hoc etiam testimonium, quod est: *Tolle summam filiorum Israël, & reliqua:* significari potest quod dicitur: *Multis autem sunt vocati, pauci verò electi.* *Avigesimo anno,* id est, historia & sensu. Quòd numerus hic non finitur, significat numerum Ecclesiæ non esse finiendum usque in finem mundi. Quòdque hic singuli numerantur, significat nomina sanctorum omnia in celo esse numerata, ut quorum nomina scripta sunt in caelis. Nomina autem peccatorum pro duabus causis commemorantur: prima, ut non simulentur in moribus: secunda, ut illis adjiciantur poenæ. Qui autem prætereuntur, id est, qui non meruere memoriam in Scriptura divina. Sanctus verò, qui non commemoratur: quia quamvis sensum suo opere sanavit, tamen ab illo exempla tenuit nemo. Quatuor autem modis omne quod dicitur, perhibetur, id est, bonum bonè, ut hic loquutus est Dominus ad Moysen, malum malè, dic verbum ali-quod contra Deum: bonum malè, ut tu sis discipulus illius: malum bonè, ut transierunt masculi masculos, & reliqua.

Duodecim Principes à Moysè & Aaron electi, significant duodecim Prophetas, & totidem Apostolos à lege & sacerdotio electos ad regendâ Dei Patris Ecclesiam. Quatuor autem personæ cooperantur in tabernaculi ornatu, i. Dei, & Moysi, & Aaron, & plebis. Sic & Ecclesia his quatuor personis ornatu, i. ex Deo, & lege, & sacerdotio, & plebe, & ex quatuor Evangelii. Omnis enim sanctus quatuor ornatu virtutibus, ut in aliquibus diximus: sive quatuor, quibus homo constat, est, humido & arido, calido & frigido. Quòd autem mulieres & parvuli non numerantur, significat quòd molles & effeminati, & qui parvuli in fide sunt, nondum venerunt in unum perfectum. Et hi non numerantur in castris sanctorum: quia non possumus stare in bello, quod quotidie debemus exercere. Hæc omnia conjungi debent ad locum, ubi dictum est: *Numerabis illos per turmas,* & reliqua. *De Ruben Elisius filius Seder.* Ordo autem narrandi, vel

numerandi